

ΝΙΚΗ ΛΑΔΑΚΗ-ΦΙΛΙΠΠΟΥ
NIKI LADAKI-FILIPPU

ΟΥΡΑΝΕ ΜΟΥ Ο ΜΙΟ URANO

CIPRO

«... η γης του Χαλκού
της Προκοπής
και της Αγάπης».

versione italiana con testo greco a fronte
di **Michele Iannelli**

ΛΕΥΚΩΣΙΑ
1999

ΝΙΚΗ ΛΑΔΑΚΗ-ΦΙΛΙΠΠΟΥ
NIKI LADAKI-FILIPPU

ΟΥΡΑΝΕ ΜΟΥ Ο ΜΙΟ URANO

CIPRO

«... η γης του Χαλκού
της Προκοπής
και της Αγάπης».

versione italiana con testo greco a fronte
di **Michele Iannelli**

ΛΕΥΚΩΣΙΑ
1999

ISBN 9963-7660-9-9

**Στον Κύπρο Χρυσάνθη
«μεσόγειο πολεμιστή του στίχου».**

M. Iannelli

Τὸ ἔργο τῆς Νίκης Λαδάκη ποὺ ἔχω μεταφράσει ἔχει τὴ μορφή ἑνὸς μακροῦ, ἐξόχως λυρικοῦ, νανουρίσματος. Πηγάζει ἀπὸ τὴν ὑπερευαίσθητη καρδιὰ μιᾶς γαϊῶας, ὅπως τὸ κρυστάλλινο νερὸ ἀπὸ τὶς πηγές τῶν Ἑλλήνων. Στὸν πυρήνα τῆς ἔμπνευσῆς τῆς βρίσκεται ἡ ἰδέα ὅτι ἡ ζωὴ εἶναι μιὰ συνέχεια καὶ μιὰ μετάδοση ἀξιών. Μοναδικὸς θεματοφύλακὰς τοὺς εἶναι ἡ οἰκογένεια, στὴν ὁποία ὁ καθένας δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἐπανάληψη, ἐπανενσάρκωση ὄσων ὑπῆρξαν πρὶν ἀπὸ μᾶς ἐπάνω στὴ Μητέρα γῆ μας. Ὅλα αὐτὰ ἐκφράζονται λυρικὰ ἀπὸ τὸν πρῶτο ὡς τὸν τελευταῖο στίχο μὲ μιὰν ἀσταμάτητη ροὴ εἰκόνων φωτεινῶν, ὅπως ὁ ἑλληνικὸς οὐρανός. Σ' αὐτὸ ἐρχεται νὰ προστεθεῖ καὶ ἡ ὄχι μικρὴ ἀρετὴ τῆς ἔξαρσης τῆς πιὸ ἀγνῆς οἰκογενειακῆς στοργῆς, σὲ μιὰν ἐποχὴ στὴν ὁποία ὁ πανάρχαιος θεσμὸς τῆς οἰκογένειας διέρχεται βαθιὰ κρίση.

Ἀξίζει ἀκόμη νὰ ὑπογραμμισθεῖ ὅτι ἡ ποιήτρια, σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὸ ὕφος, ἔχει κάμει δυνατὰ τὰ ἀδύνατα. Ὅντως στὸ ἔργο — δημιουργημὰ ἄκρως πρωτότυπο, ποὺ προσθέτει τὴ μιὰ ἀρετὴ πάνω στὴν ἄλλη — ἐναλλάσσονται σελίδες γραμμένες στὴν κοινὴ νεοελληνικὴ γλῶσσα καὶ στὴ διάλεκτο, ποὺ συνείρονται δημιουργώντας ἕνα ἁρμονικὸ σύνολο. Οἱ πρῶτες ἀποτελοῦν τὸν ὄριμο καρπὸ τῆς γραφίδας μιᾶς ποιήτριας μὲ κατασταλαγμένη πείρα, ἐνῶ οἱ ἄλλες τὸν τραχὺ ἀλλὰ γλυκὸ καρπὸ ποὺ μόλις ἔχει τρυγηθεῖ ἀπὸ τὰ χεῖλη τοῦ λαοῦ καὶ προσφέρεται στοὺς ἀναγνώστες, γιὰ νὰ ὑπογραμμίσει τὴν καθολικότητα τῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν ἀξιών ποὺ τὸ ἔργο ἐξαιρεῖ.

Ἔχομε ἔτσι ἕνα ἁρμονικὸ ἀποτέλεσμα πραγματικὰ ἀσυνήθιστο, ποὺ μπορεῖ νὰ τὸ νιώσει σὲ ὅλη του τὴν πληρότητα ὁποῖος γνωρίζει ὄχι μόνο τὴν κοινὴ νεοελληνικὴ ἀλλὰ καὶ τὶς διαλέκτους. Τὴ μερίδα τοῦ λέοντος ἔχει ἡ κυπριακὴ, ἡ ὁποία παρουσιάζει κοινὰ μὲ τὶς νεοελληνικὲς διαλέκτους τῆς νότιας Ἰταλίας τὴν οὐράνωση τοῦ κάππα καὶ τὸν διπλασιασμὸ τῶν συμφῶνων.

Δὲν εἶναι χωρὶς λόγο ποὺ τὸ νησιὸ τῆς Ἀφροδίτης, ἡ πατρίδα τῆς ποιήτριας, εἶναι μέσα στὸ ποίημα ἀντικείμενο θερμῆς νοσταλγίας ὑπαγορευμένης ὄχι ἀπὸ τὴν ἀπόσταση — ἐδῶ καὶ μερικὰ χρόνια ἡ Λαδάκη-Φιλίππου ζεῖ καὶ ἐργάζεται στὴν Ἀθήνα — μὰ ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ πιὸ ὑπέροχο μέρος τοῦ νησιοῦ — ἡ Κερύνεια, ὁ Καραβᾶς, ἡ Λάπηθος... — ἀπὸ τὸ 1974 βρίσκεται ξανά κάτω ἀπὸ τὸν τουρκικὸ ζυγὸ.

Διατυπῶν τὴν εὐχὴ ἡ ἱστορία νὰ ἀλλάξει σελίδα, τὰ κυκλάμινα νὰ ξαναρθοῦν ἐλεύθερα στὶς ἱερὲς κορφές τοῦ Πενταδάκτυλου κι ὁ Οὐρανὸς γρήγορα ν' ἀκουμπήσει στὸ μυρωμένο χῶμα τῆς γῆς τοῦ Χαλκοῦ, τῆς Φιλοπονίας καὶ τοῦ Ἐρωτα.

Michele Iannelli
(μετάφρ. Γ. Χατζηκωστῆς)

L'opera di N. Ladaki da noi tradotta ha la forma d'una lunga *ninna nanna* altamente lirica. Sgorga da un cuore sensibilissimo di nonna come acqua cristallina da fonte alpina. Suo centro ispiratore l'idea che la vita è continuità e trasmissione di valori. Unica depositaria ne è la famiglia, in cui ciascuno non è altro che ripetizione e *reincarnazione* di quanti ci hanno preceduto su questa nostra Madre terra. Tutto ciò si fa lirica dal primo all'ultimo verso con uno scoppietto ininterrotto di immagini luminose come il cielo ellenico. A cui va aggiunto il merito non piccolo di esaltare gli affetti domestici più puri in un'epoca in cui l'istituto antichissimo della famiglia attraversa una crisi profonda.

Va anche sottolineato che l'autrice, per ciò che riguarda lo stile, ha reso possibile l'impossibile. Infatti l'opera - cosa originalissima, che aggiunge merito ai meriti - alterna pagine in lingua a pagine in dialetto. Sono così perfettamente amalgamate da formare un tutto armonico. Le une sono il frutto maturo della penna d'una poetessa di consumata esperienza, le altre il frutto acerbo eppur dolce, appena colto dalle labbra del popolo ed offerto ai lettori per sottolineare l'universalità dei sentimenti e dei valori che l'opera esalta. Con un effetto stilistico veramente insolito, che può essere pienamente colto dal lettore che ha conoscenza non solo della coinè neogreca, ma anche dei dialetti. La parte del leone la fa quello di Cipro, il quale ha in comune con i dialetti neogreci dell'Italia meridionale la palatizzazione del kappa ed il raddoppiamento delle consonanti. Non per niente l'isola di Afrodite, patria della poetessa, è nell'inno oggetto di cocente nostalgia. Dettata non dalla lontananza - da qualche anno la Ladaki Filippu vive e lavora ad Atene -, ma dal fatto che la parte più ubertosa dell'isola - Kerinia, Karavàs, Lambusa... - dal 1974 si trova di nuovo sotto il giogo turco. Con l'augurio che la storia volti pagina, i ciclamini tornino a rifiorire liberi sulle sacre vette del Pentadattilo, sì che Urano possa al più presto calpestare il suolo profumato della terra del Rame, dell'Operosità e dell'Amore.

Michele Iannelli

Ουρανέ μου
σ' αγγίζω
κι ημερεύει το είναι μου

σε φιλώ κι ανοίγουν τα παραθύρια
για να ορμήσουν τα χελιδόνια

σε χαϊδεύω και χύνονται οι κρουνοί
της λατρείας

σε κοιτώ
και ξεδιπλώνονται τα ευαγγέλια
της αγάπης

σ' αγκαλιάζω και βλαστούν
κάτω από τα πόδια μου
η πρόιμη χλόη και τα κυκλάμινα

σε νανουρίζω
κι αποκαλύπτω τις χαρές της νειότης μου.

Ουρανέ μου
τραγούδι της ψιλής βροχής
φωνή της αλήθειας
γλυκό μονοπάτι της ζωής
δαφνόφυλλο δροσοπηγής
στο ροδαλό σου πρόσωπο
γεννιέται ξανά η γενιά μου
και με τον ήλιο του Μάρτη
γεμίζει η παγωμένη αγκαλιά μου.

O mio Urano
ti tocco
e l'esser mio si placa

ti bacio e si spalancano le finestre
onde vi irrompano le rondini
ti carezzo e torrenti d'idolatria

erompono

ti miro
e si dispiegano i vangeli dell'amore

ti abbraccio e sotto i miei piedi
spuntano
erba precoce e ciclamini

ti cullo
e scopro le gioie della mia verde età.

O mio Urano
canto della pioggia sottile
voce della verità
dolce sentiero della vita
foglia di alloro di rugiadosa fonte
sul tuo roseo viso
rinasce il mio lignaggio
e del sole di Marzo
si riempie il mio gelato abbraccio

Ουρανέ μου
ήλθες κι ανθίσανε τα λιακωτά
και ξαναφύτρωσαν στις γλάστρες μου
ο дуόσμος κι ο βασιλικός και τα φούλια.

Ουρανέ μου
πράσινο κλωνάρι του κορμιού
γαλάζια φλέβα υπομονής
μαργαριτάρι του στήθους μου
νυμφικό στολίδι των μαλλιών μου.

Πέπλο γιασεμιών μυρωδάτων
λαψάνα αλμυρή
πυκνό χορτάρι του κήπου μου.
Δέμα στάχυ υποσχόμενο,
έμπειρο χέρι και σκόνη χρυσή
στο πέτο μου
άνεμε καλόβoλε της έμπνευσής μου
δε θα χαθεί τούτος ο χειμώνας
του χωρισμού
δε θα χαθεί τούτος ο χειμώνας.

«Φεγγαράκι μου λαμπρό»
φέγγε μου κι έρχομαι.

Ανεβαίνω στο πλοίο
κι η ζωή μου αλλάζει πυξίδα
όλοι οι δρόμοι οδηγούν στην μικρή
ζεστή, αγνή, ξελογιάστρα αγκαλιά σου.

O mio Urano
sei venuto tu ed i terrazzi son fioriti
e nei vasi rispuntati sono
la menta, il basilico e i gelsomini.

O mio Urano
verde ramoscello del mio tronco
azzurra vena di pazienza
perla del petto mio
ornamento nuziale alla mia chioma.

Peplo di profumati gelsomini
senape salata
erba fitta del mio giardino.
Mazzo di spighe promesse,
mano esperta e polvere d'oro
sul petto mio
o vento propizio alla mia ispirazione
questo inverno del distacco
perduto non andrà
questo inverno perduto non sarà.

“O mia splendida luna”
fammi luce che vengo.

Salgo sulla nave
e la mia vita cambia bussola
tutte le vie conducono al tuo piccolo
caldo, puro, seducente abbraccio.

Μαύρο γλυκό ψωμί
πικρή ελιά μες την αυλή μου
άγγελε και νερόκρino
και χελιδονόνερό μου
βλαστάρι της καρδούλας μου
ξεχύλισες στην άδεια μου
απαλάμη

σύγγνεφο από φως
φυλλένιο όνειρο, βλαστάρι

Ουρανέ μου.

Ροδοδαφνόπουλο εσύ
και της αυγούλας δρόσος
λαμπρόσκονη και μυγδαλιά
και θυμωνιά και κάμπε
ν' αγκιστρωθώ στα μάτια σου
μικρό μου συ χαμόγελο
και ροδανθέ και κρίνο.

Είσαι Ουρανέ μου

η λάμψη της καρδιάς
το δοξάρι της χαραυγής
η άνοιξη που θάρχεται
μέσα στους χειμώνες
για ν' απλώνει το χέρι
και να λυτρώνει
από τις έγνοιες της μοναξιάς.

Nero dolce pane
amaro ulivo in mezzo al mio cortile
angelo ed iris
e mia rondine marina
virgulto del mio cuore
riversato ti sei nel palmo vuoto
della mia mano

nùvolo di luce
frondoso sogno, rampollo

o mio Urano.

Tu figlio dell'alloro
rugiada dell'aurora
polvere luminosa e mandorlo
e bica e campo
che io mi impigli nei tuoi occhi
o mio piccolo sorriso
e fiore di rosa e giglio.

Sei, o mio Urano,

del mio cuore il lustro
l'archetto dell'aurora
la primavera che verrà
nel mezzo degli inverni
a tenderci la mano
e liberarci
dalle cure della solitudine.

Είσαι Ουρανέ μου

η σπίθα και το τρόπαιο της καρδιάς
το χαμόγελο που ανανεώνεται
η κόρα το ψωμί
στα χείλη της πεινασμένης μου ψυχής·
σ' όποιο προσκέφαλο ακουμπήσεις
θα είμαι εκεί να το κρατώ
απαλά στα χέρια μου

Ουρανέ μου.

Από το χέρι πάρε με
εγγονέ μου
και με τη δύναμη της αγνότητας
θα μπορέσω να σου μιλήσω.

Έλα στο κεφαλόσκαλο
του πατρικού σπιτιού
για να ευωδιάσουν τα κρίνα
και να ξαναγεννηθεί
η μορφή της μάνας μου
της προγιαγιάς σου.

Sei, o mio Urano,

la scintilla ed il trofeo del cuore
il sorriso che si rinnovella
la crosta di pane
sulle labbra dell'anima mia affamata:
su qualunque guancia ti adagerai
là sarò io a reggerlo
con delicatezza sulle mie mani

o mio Urano.

Prendimi per mano
nipote mio
e potrò parlarti
con la forza della purezza.

Vieni sul gradino più alto
della casa paterna
onde i gigli olèzzino
e rinasca
il volto di mia madre
la tua proava.

Δανείζομαι
τη φωνή των αγγέλων
για να σε νανουρίσω
πάμε για τις γαλάζιες θάλασσες
Ουρανέ μου,

από το χέρι πάρε με
μικρό βυζασταρούδι
μωρό μου ροδοπέταλο
μπουμπούκι της ψυχής μου
χρώμα γλυκομίλητου παραμυθιού,
αγάπη μου
εγγονέ μου.

L a voce degli angeli
in prestito mi prendo
onde cullarti
ed insieme andare per i mari azzurri
o mio Urano,

su prendimi per mano
piccolo poppante
mio piccolo petalo di rosa
bocciolo dell'anima mia
colore di fiaba dal soave eloquio
amore mio
nipote mio.

1) Κατά το κείμενο της
Αρχαίας Παράκλησης Πατριάρχου επί τόποις της Αγίας
της Ανατολικής Ορθόδοξης Εκκλησίας (1982) II (1)

NANOYPIΣMA

«Τζοιμᾶται ὁ ἥλιος στὰ βουνὰ
τζι ἢ πέρτικα στὰ δάση
νὰ τζοιμηθῆ τζι' ὁ γιόκκας μου
τὸν ὕπνον νὰ χορτάση·
σιγὰ σιγὰ μιλάτε
μῆ μου τὸν ἐξυπνᾶτε.

Τζοιμᾶται ὁ ἥλιος στὰ βουνὰ
τζι ἢ πέρτικα στὰ σηιόνια
να τζοιμηθῆ τζι ὁ γιόκκας μου
σὲ καθαρὰ σεντόνια
νὰ κάμη νάνι νάνι
τὸ βρέφος μου νὰ γειάνη» 1)

Απρίλη με τα λούλουδα
και Μάη με τις χάρες
μαζέψτε τα λουλούδια σας
και τα τραγούδια όλα
για να τον νανουρίσουμε
τον γιόκκα τον δικό μου.

1) Κυπριακό νανούρισμα.
Αφήγηση Παρασκευῆς Παπαγιάννη από στόματος της γιαγιάς
της Αναστασίας Κοκκίνου από την Κατωκοπιά.

NINNA NANNA

“Dorme sui monti il sole
e nei boschi la pernice
che anche mio figlio dorma
e si sazi di dormire
pian piano su parlate
non me lo svegliate.

Dorme sui monti il sole
e la pernice in sulle nevi
che anche mio figlio dorma
in candide lenzuola
faccia la ninna nanna
onde il bimbo mi stia sano” 1)

Aprile con i fiori
e tu Maggio coi tuoi doni
su ammassate i vostri fiori
nonché tutte le canzoni
per cantar la ninna nanna
al mio caro pargoletto.

1) Località anz'ora occupate dai turchi, le quali furono teatro

1) Il testo originale è in dialetto cipriota. 1974.

Κοιμήσου αγγελούδι μου
χρυσάφι τα μαλλιά σου
ροδόσταμο το χείλι σου
ρόδι το μάγουλό σου.

Κοιμήσου διαμαντάκι μου
κλωνάρι του κορμιού μου
μαργαριτάρι της καρδιάς
στολίδι του σπιτιού μου.

Κοιμήσου κοπελούδι μου
κλείσε τα βλέφαρά σου
να σκορπιστούν ροδόφυλλα
να ευωδιάσουν κρίνοι
ν' ανθίσουν οι αμυγδαλιές
στην παιδική σου κλίνη.

Κοιμήσου γλυκομίλητου
παραμυθιού βλαστάρι
να σε τυλίξει τ' όνειρο
κι άφησε να σε πάρει
στις αμμουδιές του Καραβά
να σε φιλήσει η ροδιά
να σε χαϊδέψει ο βοριάς
να σε φιλέψει ο νότος
να σε λυκνίσει η έγνοια μου
και πίσω να σε φέρει.

Dormi angioletto mio
oro i capelli tuoi
stame di rosa il labbro tuo
melagrana la tua guancia.

Dormi mio piccolo gioiello
ramo del corpo mio
perla del cuore
ornamento di casa mia.

Dormi fanciullo mio
le palpebre socchiudi
onde nel tuo letto di bimbo
si spargano petali di rose
mandino il loro effluvio i gigli
e vi fiorisca il mandorlo.

Dormi virgulto
di fiaba dal soave eloquio
affinché il sogno t'avvolga
e lascia che ti porti
di Karavàs* sui lidi
onde ti baci il melograno
e borea ti carezzi
noto ti porga il suo saluto
la mia premura ti faccia lume
e ti riporti indietro.

*) Località ancora occupate dai turchi, le quali furono teatro dell'eroismo grecociprio nell'estate del 1974.

Κοιμήσου αγγελούδι μου
και δώσε μου το χέρι
να πάμε «πέρα των περών
μέσα σε δάσος χλοερών»
να δούμε δέντρα που ανθούν
και τα πουλιά που κελαηδούν
«να τζοιμηθῆ τζι' ὁ γιόκκας μου
τὸν ὕπνον να χορτάση·
σιγὰ σιγὰ μιλᾶτε
μη μου τὸν ἐξυπνᾶτε»,²⁾

Κοιμήσου περιστέρι μου
κάλυκα της ψυχῆς μου
για την αγάπη σου καλῶ
το ἄλογο το φτερωτό
για νάρθει να σε πάρει.

Κοιμήσου γλυκομίλητου
παραμυθιού αηδόνι
κλείσε τα βλέφαρά σου
ν' ανθίσουν οι αμυγδαλιές
σιμά στα μάγουλά σου.

2) Κυπριακό νανούρισμα
Αφήγηση Παρασκευῆς Παπαγιάννη από στόματος
της γιαγιάς της Αναστασίας Κοκκίνου από την Κυθρέα.

Dormi angioletto mio
e dammi la tua mano
onde si vada insieme “in capo al mondo
in mezzo al verdeggiante bosco”
a vedervi gli alberi fiorire
e cinguettar gli uccelli
**“onde dorma pure il figlio mio
e si sazi di dormire:
pian piano su parlate
non me lo svegliate”.** 2)

Dormi colombo mio
bocciolo dell'anima mia
per l'amor tuo invito
l'aligero destriere
perché ti venga a prendere.

Dormi usignuolo
di fiaba dal soave eloquio
le palpebre socchiudi
onde fioriscano i mandorli
alle tue guance accanto.

2) Il testo originale è in dialetto cipriota.

Κοιμήσου αγριομπιζέλι μου
και μικροπρίγκηπά μου
λεμονανθέ και ροδανθέ
φούλι βασιλικέ μου
καμάρι της μανούλας σου
του κύρη σου δοξάρι
και στύλε του σπιτιού μου
συνέχεια της ρίζας μου
σιγαβολικνισμένη
αγνή σα κρίνο Παναγιάς
κι αλαφροκοιμισμένη.

«Νιννά-νιννά μωρούδιμ μου
τζι' ή μάνα σ' όσσω έν ένι
έπηεν κάτω στόγ γιαλόν
νά φέρη δάφνη τζιαί νερόν
νά πλύνη τὰ βρακούδκια σου
τζιαί τὰ πουκαμισούδκια σου,
τζιαί τὰ τουλουπιστρούδκια σου» ³⁾

3) Κυπριακό νανούρισμα
Αφήγηση Θεοδώρας Κυριακίδου από στόματος της Αθηνάς
Κυριακίδου εκ Κυθρέας.

Dormi mio selvatico pisello
e piccolo mio principe
fiore di limone e di rosa
mio gelsomino regale
orgoglio di mamma tua
archetto del tuo papà
e colonna della mia casa
continuazione, cullata con dolcezza
e lievemente assopita,
del mio ceppo
pura come giglio della Vergine Maria.

**“Ninna nanna bimbetto mio
e la mamma non è in casa:
sulla spiaggia giù è andata
per portare acqua ed alloro
per lavarti i calzoncini
le minùscole camicie
e le tue càndide fasce di cotone”.** 3)

3) Il testo originale è in dialetto cipriota.

Κοιμήσου γιουύδι της αυγής
και θημωνιά του κάμπου
αγιόκλημα της αγάπης μας
στον αργαλειό το νήμα μου
κεντίδια σου υφαίνει
ν' αγκιστρωθείς στις θύμησες
και ν' αλαφρομεθύσεις
σα ρίχνω τη σαΐτα μου
με σιγανό τραγούδι.

Όσο κοιμάσαι ρόδο μου
όσο πλαγιάζεις κρίνο
θα ξαγρυπνώ υφαίνοντας
αυτά που θα σου μάθω
γκρεμού λουλούδι άκοπο
και πύλη παραδείσου
ποιός είναι αυτός που θα σε βρει
για να σ' απαλονίσει!
αργαλειός η σκέψη μου
αγάπη ουρανέ μου
με φιλό στημόνι με φιλό το χτένι.

Dormi pargoletto dell'alba
e bica di spigne del campo
agrifoglio del nostro amore
sul telaio il mio filo
frange ti intesse
perché tu ti agganci ai ricordi
e teneramente ti inebrii
quando io spingo la spola
con un sommesso canto.

Frattanto che tu dormi o mio fiore di rosa
frattanto che tu riposi o giglio
veglierò tessendo
ciò che ti insegnerò
o fiore di dirupo ancor non colto
e porta di paradiso
chi è colui che ti troverà
per detergerti delicatamente?
telaio il mio pensiero
amore Urano mio
con stame e pettine sottili.

*) Località ancora occupate dai turchi, le quali furono liberate
dell'eroismo greco nel'estate del 1913

Κοιμήσου πικροδάφνη μου
«γρουσή βασιλιτζιά μου»
αγαπημένο μου μωρό
τραγούδι της γενιάς μου
κνκλάμινο του Μπέλλαπαϊς
τζιαί δυόσμε της Λαπήθου
πυξίδα και κατάρτι μου
καράβι της ζωής μου

σε ταξιδεύω αγόρι μου
από το χέρι πάρ' με
κλωστή μεταξύ της καρδιάς
τιμή του αργαλειού μου
να σε υφάνω ρόδο μου
δοξάρι και γιορτάνι μου
της μάνας μου καμάρι.

Κοιμήσου κανακάρη μου
μωρό μου και βλαστάρι μου.

Dormi o mio oleandro
“mio dolce re”
amato bimbo mio
canto della mia stirpe
ciclamino di Bellapais*
e menta di Lapithos*
bussola e mio albero maestro
nave della mia vita

ragazzo mio ti condurrò in viaggio
su pigliami per mano
onde un serico filo al cuore
onore del mio telaio
io ti tessa o mia rosa
archetto e mio ornamento
orgoglio della mia mamma.

Dormi o mio diletto
mio bimbo e mio rampollo.

*) Località ancora occupate dai turchi, le quali furono teatro dell'eroismo grecociprio nell'estate del 1974.

« Ἁγια Μαρίνα τζιαὶ τζυρά
ποὺ ποτζιομίζεις τὰ μωρὰ,
ποτζιοίμισ' τζιαὶ το γιουίδι μου,
να τζιοιμηθῆ ν' ἀννωθῆ
τζιαὶ νὰ καλοξημερωθῆ,
νὰ πᾶ στὴ βρύση νὰ νιφτῆ
τζιαὶ μαντηλιὰ νὰ σφοντζιστῆ.

Τζ' ἡ μάμμα τὸ' ναι δαχαμαί,
ἐπῆεν κάτω στὸ γυαλὸ
νὰ φέρη δρόσος τζιαὶ νερό,
νὰ πλύννη τὰ ρουχούδικιά του
τζιαὶ τα πουκαμισούθκια του
τζιαὶ νὰ τ' ἀπλώση στὲς ροβκιές,
στὲς κοτσινοπομιλορκές». ⁴⁾

4) Κυπριακὸ νανούρισμα
Αφήγηση Ἀνδρέα Παναγὴ ἀπὸ στόματος
Χριστίνας Χριστοφόρου ἀπὸ τὸ Παλαιομέτοχο.

“O santa Marina, signora
che addormenti i bimbi,
metti anche a dormire il mio,
onde dorma e si rinfranchi
e ben cominci il nuovo dì,
vada a lavarsi al fonte
e i fazzoletti ad asciugare vi stenda.

E la mamma l'è quaggiù,
sulla spiaggia s'è recata
per portare acqua e rugiada,
per lavargli i vestitini
le sue minuscole camicie
e sui melograni stenderli,
sui rossi pomodori”. ⁴⁾

4) Il testo originale è in dialetto cipriota.

ΚΟΝΔΥΛΩΜΑ

Σώμα
καρδιά και νου
επανάληψη
πάνω στη γη
επανεσάρκωση
στο σαρκίο του Είναι.

Εγώ
Εσύ

Ύπαρξη
Επιαναφορά
Αλήθεια

Μάνα γη
π' αυξάνεις τη συγκομιδή
του άρτου
και ευκολύνεις
την Ευφορία των Κήπων
της Άνοιξης

POLLONE

Corpo
mente e cuore
ripetizione
sulla terra
reincarnazione
nell'involucro carnoso dell'Essere.

Io
Tu

Esistenza
Ricostituzione
Realtà

Terra madre
che aumenti la raccolta
del pane
e faciliti
alla Primavera
la Fecondità dei Giardini

Ήλιε
που σπέρνεσαι
και φυτρώνεις σαν το φυτό
στον κήπο μου

Εγώ
Εσύ

αγροί σποράς του Ήλιου
Κήποι φωτός.

Όταν σε κρατώ
τα χέρια μου μεγαλώνουν
για να τυλίξουν
τους χτύπους του στήθους σου
εκεί που βλαστούν
οι κρίνοι της Παναγιάς
τα κυκλάμινα και τα θυμάρια
της φυλής μου.

Λουλούδι του κάμπου
της γης μου
Αγάπη
Παραμύθι
Ουρανέ
Ρυάκι
Θάλασσα
Λεμονανθέ μου

O sole
che da pertutto ti spandi
e spunti come la pianta
nel mio giardino

Io
Tu

campi di semina del Sole
Giardini di luce.

Quando ti reggo
le mie mani si fanno più grosse
per avvolgere
i battiti del tuo petto
là dove germogliano
i gigli della Madonna
i ciclamini e i timi
della mia stirpe.

Fiore di campo
della mia terra
Amore
Favola
Cielo
Ruscello
Mare
o mio Fiore di limone

Δεν έχουμε - είμαστε
Δεν έχουν - είναι
φεγγοβολήματα χαράς
ερμηνείες ευτυχίας.

Όταν σε κρατώ στα χέρια μου

φιλί φιλί
μετρώ το χάδι σου
βλέμμα το βλέμμα χάνομαι
στις ροδαλές πτυχές
γλυκών χειλέων.

Λέω και πάλι λέω
κι αν πω «ρόδι» τη χαρά
θρυμματίζεται
γυρίζει πίσω και με πληγώνει
κι αν πω «ουρανέ μου»
ανοίγουν οι βρύσες της γης
για να ξεδιψάσουν την αγάπη μου.

Λέω και πάλι λέω
κι αν πω «αγάπη μου»
μονάχα με κραυγή
ακούω τον αντίλαλό μου.
Αγαπώ για να ζω
αγαπώ για να σημαίνω
εκκωφαντικά
ν' αντιλαλώ μέσα στο χρόνο της ζωής σου
τον ήχο της φωνής σου.

Non abbiamo - siamo
Non hanno - sono
splendori di gaudio
interpretazioni di felicità.

Quando ti reggo tra le mie braccia
bacio con bacio
calcolo la tua carezza
sguardo con sguardo mi perdo
nelle rosee pieghe
di dolci labbra.

Parlo e riparlo
e se chiamo "melagrana" la gioia
si frantuma
ritorna indietro e mi ferisce
e se dico "cielo mio"
si aprono le sorgenti della terra
per dissetare il mio amore.

Parlo e riparlo
e se dico "amor mio"
soltanto con un grido
sento la mia eco.
Amo per vivere
amo per suonare
in modo assordante
onde io riecheggi nel tempo della tua vita
l'eco della tua voce.

Αγαπώ
αγαπώ
μες την αγάπη σου αγαπιέμαι
μες την αγάπη σου την αγάπη μου
νοιώθω.

Λέω και πάλιν λέω
κι αν πω «Ουρανέ και Μουσική»
αντιλαλούν και κυριεύουν
οι νότες της αγάπης μας.

Εσύ
Εγώ

Εδώ και τώρα
κατοικούμε.
Ο ανθισμένος κήπος μας
κτήμα κοινό και μαρτυρία
μέχρι την αιωνιότητα.

«Αγάπη και Μουσική»
Ουρανέ μου κι αντίλαλε
δυσβάστακτης ευτυχίας
μυστήριο ποιητικό
και θάμα θρύλου.

Amo
amo
sono amata nel tuo amore
nel tuo sento
il mio amore.

Dico e ridico
e se dico “ο Urano e Musica”
echeggiano sovrane
le note del mio amore.

Tu
Io

In questo momento
abitiamo qua.
Il nostro giardino fiorito
proprietà comune e testimonianza
per l’eternità.

“Amore e Musica”
o mio Urano * ed eco
di irrefrenabile felicità
mistero poetico
e prodigio di favola.

*) Nell’originale “ουρανέ μου” e “Ουρανέ μου” valgono
rispettivamente “o mio cielo” e “o mio Urano”, nome di
persona.

NANOΥΡΙΣΜΑ

Αργαλιός η σκέψη
την αγάπη υφαίνει
με ψιλό σιμόνι
με ψιλό το χτένι

που κοιμάσαι ρόδο
που πλαγιάζεις κρίνο
για να γίνω πέπλο
για να γίνω αυγούλα
και δροσοσταλίδα
για να γίνω χέρι
να σ' απαλονίψω
για να γίνω χάδι
για τα βελουδένια
των ματιών σου κάλλη!

NINNA NANNA

Telaio la mente
tesse l'amore
con filo tenue
e pettine sottile
come dormi o fiore di rosa
come riposi o giglio
onde io diventi peplo
aurora
e goccia di rugiada
diventi mano
per lavarti con dolcezza
e mi faccia carezza
per la vellutata beltà
degli occhi tuoi!

Αγιόκλιμα της γης μου
του γιαλού κοχύλι
της ροδιάς μπουμπούκι
της μηλιάς κλωνάρι
άνθος της μανώλιας
και στιλπνό λεμόνι
γύρω τα μελίτσια απαλοβουίζουν
στη γυτειά τ' ονείρου
να μας προβοδίσουν
να μας νανουρίσουν
να μας ταξιδέψουν
πίσω να μας φέρουν
απαλό μου ρόδο
απαλό μου κρίνο
στο νησί των αμπελιών
και των ξανθών πορτοκαλιών

Νάννι, νάννι, το μωρό να κάνει.

Caprifoglio della mia terra
conchiglia di lido
bocciolo di melograno
ramoscello di melo
fiore di magnolia
e splendido limone
intorno dolci ronzano le api
nel fascino del sogno
per accompagnarci
cullarci
e portarci in viaggio
per riportarci indietro
o dolce mio fiore di rosa
soave mio giglio
nell'isola delle viti
e delle bionde arance

Faccia il bimbo la ninna nanna.

ΥΜΝΟΣ

Κύριε
για την Εικόνα του
για το νανούρισμά του
πλατύτερο τον κόσμο κάνε
και ἤψηλωσε τα στάχυα του
γλύκανε κι ομόρφινε

ακόμη περισσότερο
τη φωνή των αγγέλων
σα δανείζομαι τη φωνή τους
και τραγουδώ το τραγούδι του

ουρανέ μου
εγγονέ μου.

Κλωστή μου κόκκινη
δεμένη στην ανέμη
σε γυρίζω
για ν' αρχινήσει το παραμύθι
για ν' αρχινήσει ο ύμνος.

*«Ὑπνε, πού παίρνεις τὰ μικρά, ἔλα πάρε καὶ τοῦτο,
μικρὸ-μικρὸ σοῦ τὸ ἄδωκα, μεγάλο φέρε μού το.*

*Μεγάλο σὰν ψηλὸ βουνὸ, ἴσιο σὰν κυπαρίσσι,
κι οἱ κλῶνοι του ν' ἀπλώνονται σ' Ἀνατολὴ καὶ Δύση».*⁵⁾

5) Νανούρισμα της Ηπείρου.

INNO

Signore
per la sua Immagine
per la sua ninna nanna
fa più largo il mondo
e innalzane le spighe
addolcisci ed abbellisci

ancora di più
l'eloquio degli angeli
quando ne prendo a prestito la voce
e canto la sua canzone

cielo mio
nipote mio.

Rosso mio filo
avvolto all'arcolaio
ti cerco
perché la fiaba inizi
perché incominci il canto.

*“Sonno, che prendi i bimbi, vieni, prenditi pure
questo,
piccino piccino te l'affido, riportamelo grande.*

*Grande a guisa d'alto monte, ritto a guisa di cipresso,
e i suoi rami si protendano a Oriente e a Occidente”.*

1) Ninna nanna dell'Epiro. *in greco cipro nell'estate del 1974.*

Σε χαιρετώ Ουρανέ
της Κερύνειας και της θάλασσάς της
σε τραγουδώ γάργαρο ρυάκι της Λάμπουσας
υποκλίνομαι λεμονανθέ του Καραβά
και σε καλώ πετροχελίδονο
κι αντρογαρούφαλό μου
μαζί ν' αφηγηθούμε
τ' αληθινό, το αιώνιο
τραγούδι της αγάπης

για να χορτάσουν οι πεινασμένοι
για ζωή
για να ξεδιψάσουν οι διψασμένοι
από αλήθεια
για ν' αναβλέψουν οι τυφλοί
για να βλαστήσουν οι άγονοι σπόροι
για να κυφορήσει η θύελλα
το θάμβος της γαλήνης
για να ξεπεζέψουν οι άνεμοι
για να γυρίσουν τα φύλλα της Ιστορίας
για ν' ανθίσουν τα κυκλάμινα
στον Άγιο Ιλαρίωνα
για ν' ανδρωθείς
άγγελε βεργολυγερέ
κάλυκα της ψυχής μου
και να πατήσεις
μ' αξιοσύνη τα μυρωμένα χώματα
της γης του Χαλκού
της Προκοπής
και της Αγάπης.

Ti saluto o Cielo
di Kerìnia* e del suo mare
ti canto o canoro ruscello di Lambusa*
mi inchino o fiore di limone di Karavàs*
ed invito te rondone
e mio virile fiore di garofolo
a narrare insieme
il vero, l'eterno
canto dell'amore

perché se ne sazino quanti han fame di vita
perché si dissetino quanti han sete di verità
perché i ciechi tornino a vedere
perché i semi sterili germoglino
perché la tempesta sia gravida
dello splendore della bonaccia
onde i venti scendano da cavallo
e la Storia volti registro
e fioriscano i ciclamini
a Sant'Ilarione*
e tu diventi uomo maturo
o angelo slanciato come verga
bocciolo dell'anima mia
e possa tu calpestare
con dignità ed onore il suolo profumato
della terra del Rame
dell'Operosità
e dell'Amore.

*) Furono teatro dell'eroismo grecociprio nell'estate del 1974.

«Νιννά, νιννά μωρούδιμ μου
τζι' ή μάνα σ' όσσω ένι»

Νανά, νανά τὸ γιούδι μου,
καὶ τὸ παλικαρούδι μου.
Κοιμήσου γιούδι μου ἀκριβό,
κι ἐγὼ νὰ σοῦ χαρίσω,
τὴν Ἀλεξάνδρα ζάχαρη
καὶ τὸ Μισίρι ρύζι,
καὶ τὴν Κωνσταντινούπολη
τρεις χρόνους νὰ ὀρίζεις
κι ἀκόμη ἄλλα τρία χωριά,
τρία μοναστηράκια.
Στὶς χῶρες σου καὶ στὰ χωριά
νὰ πᾶς νὰ σεργιανίσεις,
στὰ τρία μοναστήρια σου
νὰ πᾶς νὰ προσκυνήσεις. ⁶⁾

Κοιμήσου ἀγγελούδι μου,
κοιμήσου Ουρανέ μου.

6) Κυπριακό νανούρισμα.

“Ninna nanna bimbo mio
che la mamma in casa è”.

Ninna nanna bimbetto mio,
mio prode giovincello.
Dormi, figliuolo mio caro,
a che io ti dia dei doni:
un' Alessandria di zucchero
ed il Cairo di riso,
e che tu per tre anni
sulla città di Costantino imperi
ed ancora su altri tre villaggi,
nonché tre monasteri.
Onde nelle città e nei villaggi tuoi
te ne vada in giro a passeggiare
e nei tuoi tre monasteri
a prostrarti te ne vada”. ⁶⁾

Dormi angioletto mio,
dormi Urano mio.

6) Il testo originale della ninna nanna è in dialetto cipriota.

Τυπώθηκε στα
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΑ
ΣΤ. ΛΕΙΒΑΔΙΩΤΗ ΛΤΔ.
Τηλ. 347359 - 438968
ΛΕΥΚΩΣΙΑ

Νίκη Λαδάκη - Φιλίππου è nata a Lefkosia di Cipro. Ha studiato scienze commerciali a Londra e lettere greche ed inglesi ad Atene. Ha lavorato presso il Ministero dell'Educatione e della Cultura della Repubblica di Cipro fino al 1995 col grado di funzionario di prima classe dei Servizi Culturali.

Attualmente lavora in Grecia, ad Atene, dove ha fissato la sua nuova dimora. Ha al suo attivo **16 raccolte poetiche e 4 saggi** (v. l'elenco a p. 48). La sua opera è stata premiata in patria e all'estero. Fa parte di numerose associazioni letterarie e culturali cipriote, greche, europee ed americane. Le sue opere sono state tradotte in una dozzina di lingue.

Michele Iannelli, già preside nei licei, è nato ad Andretta (AV) nel 1922. Dopo la laurea in Lettere ha conseguito con lode quella in Lingue (neogreco e albanese). Come traduttore ha al suo attivo, tra l'altro, un'**Antologia** di autori grecociprioti, volumi 2 (il primo per la poesia, con testo greco a fronte, ed il secondo per la prosa, dal titolo *Cipro nella Letteratura*, rispettivamente di pp. 368 e 236, ed. Argo, Lecce 1999), successiva a quella di sole poesie, in collaborazione con K. Chrysanthis, ed. E.P.O.K., Nicosia di Cipro 1988. Ha pubblicato anche il romanzo **Madarà** (l'altopiano dei merli dall'ugola d'oro), ed. W. Brenner, Cosenza 1993, ed in greco moderno la silloge narrativa **Η ΠΙΚΡΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΕΓΚΛΩΒΙΣΜΕΝΟΥ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ** (L'amara storia d'un uomo in gabbia ed altri racconti), E.P.O.K. Cipro . 1990. Ha compilato un **Dizionario italo-greco-bovese** (etimologico e fraseologico) di pp. 611, di prossima pubblicazione, quale contributo alla conoscenza del dialetto neogreco nei Comuni alloglotti della Calabria.